

Відгук
офіційного опонента, кандидата архітектури, професора
Прибеги Леоніда Володимировича
на дисертаційне дослідження
Брич Марії Тарасівни
«Архітектурно-просторова організація музеїв під відкритим
небом в Україні»,
представлене на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури
за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток
архітектури
Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент
Ремешило-Рибчинська Ореста Ігорівна

Успішне вирішення завдань збереження та використання об'єктів культурної спадщини в сучасних умовах потребує комплексного застосування певних охоронних та реставраційних заходів, широкої популяризації пам'яткових надбань держави. Серед низки пам'яткоохоронних заходів на об'єктах нерухомої культурної спадщини, визначених Законом України «Про охорону культурної спадщини», наводиться зокрема й музеєфікація, що трактується як сукупність науково обґрунтованих заходів, спрямованих на приведення об'єктів культурної спадщини у стан, придатний для екскурсійного відвідування. Безумовно, будь-яка пам'ятка, що збереглася в автентичному стані й в поєднанні з історично успадкованим оточенням становить історичну, наукову, мистецьку чи іншу культурну цінність апіорі стає об'єктом суспільної привабливості. Тож цілком логічним є створення на основі пам'яткових утворень музеїв під відкритим небом (музеїв просто неба).

Потяг сучасного українського суспільства до національних культурних надбань, розвиток мережі туристичних закладів на українських теренах, а також наміри новостворених об'єднаних територіальних громад активно використовувати пам'яткові ресурси на своїх територіях, засвідчують актуальність даного дослідження. До цього слід додати, що тема формування музеїв нерухомої культурної спадщини практично відсутня в сучасному

українському пам'яткознавстві. Отже, тема дисертаційної праці Брич Марії є актуальною й становить науковий і практичний інтерес.

Мета даного дослідження спрямована на визначення засад архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом в Україні. Відповідно до мети окреслена низка завдань, що окрім історіографічного аналізу, вивчення джерельної бази та розкриття методики авторських вишукувань, включає аналітичне осмислення практичного доробку в створенні музеїв просто неба, виявлення сучасних тенденцій в зарубіжному й вітчизняному музейному будівництві стосовно музеєфікації об'єктів нерухомої культурної спадщини, а також розробку документації щодо створення музеїв під відкритим небом в умовах України.

Основна частина дисертаційного дослідження структурно складається зі словника термінів, вступу, чотирьох розділів та загальних висновків, викладених на 177 сторінках, списку літератури та джерел (282 позиції), а також додатків, що містять таблиці та ілюстративний матеріал.

У першому розділі «Історіографія, джерельна база та методичні основи дослідження» опрацьовані наукові праці, в яких порушуються питання музеєфікації і створення музеїв на основі об'єктів нерухомої культурної спадщини, розглянуто нормативно-законодавчі акти України та міжнародні документи, в яких порушуються питання музеєфікації пам'яток. У цьому розділі на основі аналізу наукових досліджень зроблена спроба термінологічних уточнень та класифікації музеїв під відкритим небом, а також розкрита авторська методика даного дослідження.

Зазначимо, що запропонована авторкою у висновках за розділом 1 класифікація музеїв під відкритим небом, на наш погляд, потребує уточнення. Передусім необхідно чітко розрізняти музеї-скансени, сформовані на вільних від забудови територіях шляхом перенесення об'єктів культурної спадщини, і музеї, створювані на основі існуючих пам'яткових утворень, які прийнято в музеєзнавстві відносити до типу середовищних. Термін «скансен» походить від назви території, на якій був розміщений перший

музей традиційного будівництва Швеції. Пізніше поширився на музеї просто неба, що репрезентували народну архітектурну творчість й традиційний побут. На відміну від музеїв під відкритим небом середовищного типу, в яких історично успадковане середовище утримується просторовим каркасом автентичних пам'яткових споруд, що збереглися на місцях їхнього створення, та характерним природно-ландшафтним оточенням, середовище скансена в кращому разі є наближено змодельованим.

Другий розділ присвячений розгляду досвіду і світовим тенденціям в організації музеїв під відкритим небом, в якому висвітлено історичні аспекти музеєфікації пам'яток в Україні і світі, звертається увага на підходи до створення музеїв під відкритим небом стосовно різних видів пам'яток.

У третьому розділі «Засади архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом» визначені основні фактори, що впливають на формування музеїв просто неба; висвітлено вимоги щодо забезпечення збереження об'єктів експонування, а також зазначені підходи до організації музейної експозиції в цілому. За викладкою матеріалу, цей розділ змістовно асоціюється з методичними рекомендаціями щодо створення музеїв просто неба чи положеннями державних будівельних норм. Хоча загалом, зібраний й опрацьований авторкою дослідження науковий матеріал становить практичну цінність для реалізації проєктів формування музеїв просто неба на основі нерухомих об'єктів культурної спадщини.

Четвертий розділ «Алгоритми створення та архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом в Україні» присвячений організації музейних експозицій різних видів об'єктів культурної спадщини. Заслуговує на увагу графічна модель (алгоритм) створення музеїв просто неба та розроблена авторкою проєктна концепція архітектурно-просторової організації Плісенського археологічного музею. В цьому розділі дещо дисонують за змістом «Методичні рекомендації щодо архітектурно-просторової організації музеїв під відкритим небом» (пункт 4.4), бо

порушують в основному питання вдосконалення системи організації музейної справи в Україні.

Отже, в дисертаційному дослідженні Марії Брич вперше в пам'яткознавстві й архітектурознавстві України комплексно розглянуто музеї під відкритим небом, порушені питання історії їхнього формування, класифікації й, основне, визначені й науково обґрунтовані шляхи їхнього створення в українських реаліях. Розроблений авторкою дисертаційного дослідження алгоритм створення музеїв на основі об'єктів нерухомої культурної спадщини різних видів пам'яток, дозволяє визначати історико-культурний потенціал відповідних територій й практично вирішувати питання створення музейних експозицій та забезпечувати належне збереження пам'яток у поєднанні з характерним історично успадкованим середовищем, проводити їхню широку популяризацію.

Таким чином, зазначене вище засвідчує вагомий науковий доробок авторки дослідження Брич Марії Тарасівни, її значний внесок в українське музеєзнавство, пам'яткоохоронну сферу та історико-архітектурну науку.

Відзначаючи актуальність дослідження, належний науковий рівень дисертаційної праці, її теоретичну й практичну значущість, маємо висловити окремі зауваження й побажання.

1. Передусім слід звернути увагу на спірну класифікацію музеїв під відкритим небом стосовно типів і видів. Дослідження торкається переважно музеєфікованих об'єктів нерухомої спадщини, а музеї, створені на їхній основі визначаються як середовищні, або відносяться до типу середовищних чи ансамблевих. Власне, саме цей тип музеїв й складає об'єкт дослідження. Стосовно музеїв-скансенів, як уже зазначалося, – вони мають щодо історичності середовища суттєві відмінності, хоча й розміщуються просто неба. Торкаючись класифікації музейних утворень за видами експонованих об'єктів, то вона мала б узгоджуватися з поділом пам'яток за видами, відповідно до Закону України «Про охорону

культурної спадщини» – археології, історії, архітектури і містобудування, монументального мистецтва, науки та техніки тощо.

2. В дослідженні надто багато уваги приділено музеям-скансенам. Актуальність їхнього створення в Україні випадає на 60–80 роки минулого століття. Відповідно тоді були розроблені науково-методичні напрацювання щодо їхнього створення, а згодом і чимало наукових праць на відповідну тематику. І в більшості випадків їх не слід відносити до типу середовищних.
3. Не можемо погодитися із твердженням авторки дисертаційного дослідження щодо необхідності проведення на нерухомих об'єктах культурної спадщини, що складають експозицію музею під відкритим небом, тотально цілісної реставрації з метою надання їм експозиційного вигляду (див. с. 94, 95). Музеєфікація допускає застосування різних методів реставрації – від консервації до реставраційної реконструкції за умови відповідної аргументації і з метою виявлення характерних особливостей історично успадкованого середовища.

Зазначені зауваження не применшують загалом високий науковий рівень дисертаційної праці Брич Марії Тарасівни. Визначені мета та завдання дослідження виконані, загальні висновки випливають з послідовно викладеного матеріалу наукової праці й достатньо аргументовані.

Структура дисертації охоплює всі аспекти кваліфікаційної роботи, що складається з 177 сторінок основного тексту, 27 сторінок списку використаних джерел і літератури (282 позиції) та додатків, що містять таблиці й ілюстративний матеріал.

Загальний зміст дисертаційного дослідження Брич Марії цілком співвідноситься зі змістом автореферату.

Основні положення дисертації опубліковані у 17 наукових працях, зокрема в 4 статтях у наукових фахових виданнях України, внесених до

наукометричних баз даних, 2 статті – у наукових періодичних виданнях інших держав; а також в 9 інших публікаціях та тезах наукових конференцій.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження були оприлюднені на одинадцяти наукових конференціях та семінарах.

В дисертаційній праці Брич Марії вперше в українському архітектурному пам'яткознавстві системно розглянуто музеї під відкритим небом, визначено напрямки їхнього створення на основі нерухомих об'єктів культурної спадщини, розроблено алгоритм архітектурно-планувальної та просторової організації даного типу музеїв; визначено засади формування музеїв просто неба за видами і комплексних. Уточнено термінологічні визначення та класифікацію музеїв під відкритим небом. Отримала подальший розвиток методика охорони та реставрації нерухомих пам'яток.

Отже, дисертація Брич Марії Тарасівни «Архітектурно-просторова організація музеїв під відкритим небом в Україні», представлена до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 35.052.11 при Національному університеті «Львівська політехніка» відповідає Вимогам МОН України та Порядку присудження наукових ступенів, а її авторка Брич Марія Тарасівна заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Кандидат архітектури,
професор кафедри теорії, історії
архітектури і синтезу мистецтв НАОМА
Л. В. Прибега

Підпис Прибеги Л. В.
засвідчую:
вчений секретар НАОМА
кандидат філологічних наук,
доцент
Касьяненко Т. А.

